

Pokojninsko varčevanje - ni vse zlato, kar se sveti

Nedavno smo iz Evrope ponovno prejeli poziv, da moramo reformirati pokojninski sistem. Vsi podatki kažejo na to, da bo trenutna pokojninska zakonodaja vzdržna do leta 2020. Zato so vsi pozivi po dodatnem varčevanju zelo dobrodošli. Lahko celo trdimo, da jih je premalo, da se s strani medijev, strokovnjakov, državnih organov in še koga naredi premalo, da bi se ljudje bolj zavedali lastne odgovornosti zagotovitve ustreznega standarda v starosti. Na drugi strani ugotavljam, da so nekateri članki, ki se pojavljajo, zgolj reklamne narave in usmerjeni v promocijo določenega produkta ali ponudnika. Resnici na ljubo, ne vidim v tem nič spornega, še slovenski pregovor pravi, da »vsak berač svojo malho hvali«, vidim pa spornost, če se to dela na zavajajočih in nepopolno predstavljenih dejstvih.

K pisanju me je namreč spodbudilo branje reklamnega članka v časopisu Dnevnik iz dne 26.7.2014 z naslovom »Načrtovanje pokojnine je odgovornost«. Avtor članka izpostavi več tez. Prvič, da z dodatnim pokojninskim zavarovanjem lahko v celoti pokrijemo pokojninski izpad. Drugič, da je davčna prednost vplačila v drugi steber po načelu »bruto za neto« tako velika, da je varčevanje v kateri koli drug produkt preprosto preveč tvegan in zato ne more pokriti te razlike. Lahko bi našli še nekaj tez, vendar se bom predvsem osredotočil na ti dve.

Ali res drugi steber v celoti nadomesti pokojninsko vrzel?

Razumljivo je, da **je najprej treba pogledati, kolikšna je oziroma bo v prihodnje vrzel**. Strinjam se z avtorjem, ki navaja, da bo okoli 40% zadnje plače, obstaja verjetnost, da lahko celo manj. Drugo vprašanje pa je, **do kakšne višine potem to vrzel pokriti**. V članku se omenja, da mora minimalna višina vseh prihodkov v pokojnini znašati 70% zadnje plače, kar naj bi bilo priporočilo OECD-ja. Sam sem mnenja, da je to premalo, ker če upoštevamo vse stroške življenja, vedno večje potrebe v starosti po zdravstvenih storitvah, rastočo potrebo po dolgotrajni oskrbi, za katero nam mimogrede Evropa priporoča, da kot država zmanjšamo stroške le-te, kar pa pomeni, da bomo za to morali poskrbeti vsi mi sami, menim, da je pokritje izpada dohodka v pokojnini v višini 100% zadnje plače primerno.

V nadaljevanju avtor predstavlja posamezne izračune za konkretni primer, na podlagi katerih dokazuje, da bo oseba z reklamirano ponudbo pokrila vrzel do 70%. **Nekorektnost, ki jo v teh izračunih vidim, je ta, da se ne upošteva inflacije**, ki je bila v preteklosti (izračun se namreč začne že v letu 2001 in statistična inflacija je bila od začetka junija 2001 do konca junija 2014 49,6%¹) in bo brez dvoma tudi v prihodnje. In ne samo to, vsaka gospodinja bi znala povedati, da je statistična inflacija precej drugačna od rasti cen vsakodnevnih nakupov, ali drugače, od realne inflacije. Obstaja pa tudi zelo velika verjetnost, da bo zaradi količin izdanega denarja, namenjenega reševanju trenutne krize, ki je mimogrede še zdaleč ni konec, lahko celo višja, kot jo poznamo danes. **Tudi vsa ekonomska matematika pri dolgoročnih finančnih ocenah in načrtih, kamor brez dvoma spada pokojninsko načrtovanje, upošteva časovno vrednost denarja in tako nevtralizira vpliv inflacije**.

Tu bi še posebej poudaril, da se **vpliv inflacije na pokojninsko varčevanje ne konča z varčevanjem samim, pač pa jo je potrebno upoštevati tudi v času koriščenja pokojnine**. Če uporabimo zelo preprost izračun in upoštevamo 3% stopnjo inflacije, 500€ pokojninske vrzeli, v desetih letih varčevanja le-ta vrzel naraste na 670€. Če oseba koristi pokojnino nadaljnjih 20 let, bo zadnja vrzel znašala celo več kot 1.200€ ob enaki kupni moči denarja. Zato so tovrstna načrtovanja, ki ne upoštevajo časovne vrednosti denarja, zelo škodljiva oziroma nevarna, ker potiskajo ljudi v eksistenčne stiske in občutek lažne varnosti.

Dejstvo je, da predstavljena višina varčevanja v nobenem primeru ni dovolj velika za pokritje grozeče pokojninske vrzeli, ne glede na to, v kakšni obliki varčujemo. Nevarno je

¹ Vir: http://izklop.com/link_enc.php?id=48741, 29.7.2014

predvsem to, da taka razmišljanja in dokazovanja ljudem dajejo občutek, da imajo vse urejeno, kar pomeni, da v prihodnje tovrstnih informacij ne bodo spremljali več.

Primerjava med prostovoljnim pokojninskim zavarovanjem in drugimi produkti

V članku je navedeno, da se pri varčevanju v drugi steber, investira celotna premija (do višine priznane davčne olajšave 5,844% bruto plače), kar je seveda res samo delno, ker je pri tem potrebno **odšteti vstopne provizije**, ki znašajo okoli 3% od vplačane premije. Seveda stroške poznajo tudi vse alternativne oblike varčevanja, nekatere lahko celo višje. Če bi želeli isti znesek investirati v drugo obliko, bi to morali izplačati v obliki plače, kjer bi najprej plačali prispevke in davke, zato bi bilo neto izplačilo za več kot polovico manjše (v navedenem primeru bruto 88€ in neto 42€). Zaradi povedanega avtor navaja, da bi bila druga oblika kot drugi steber preveč tvegana, ker bi to razliko moral pokrivati iz naslova višjih donosov. Se strinjam, da je investiranje v donosnejše naložbe tveganje, ker je večji donos vedno plačilo za sprejeto višje tveganje. Na drugi strani **tveganje predstavlja tudi to, da pri dolgoročnih načrtovanjih ne upoštevamo inflacije**, kot sem omenil v prejšnjem poglavju. Zmotno je namreč mišljenje, da če je nekaj zagotovljeno, na primer donos ali izplačilo, da to ne pomeni tveganja. Tveganje namreč pomeni samo verjetnost izpolnitve predvidenega scenarija, na katerega pa ne vplivajo samo notranji kriteriji, pač pa tudi zunanji vplivi, kot je na primer padec kupne moči garantiranega izplačila pod raven kupne moči vplačanih premij. Rezultat pa žal vedno vidimo šele na koncu. **Dodatno tveganje drugega stebra ne nazadnje predstavlja zelo omejena ali celo onemogočena likvidnost**, ki je v primeru dviga visoko davčno obremenjena.

Vprašanje, ki si ga moramo zastaviti je, kaj je večje tveganje? Kako ga lahko obvladujemo? Imamo kot investitorji v roki mehanizme, da spremenimo ali naložbeno politiko, ali dobo vplačevanja, ali zneske, ali se lahko prilagodimo gospodarskim, zakonskim, davčnim ali osebnim spremembam? Ali lahko v primeru izrednih situacij pridemo do sredstev? Kaj je bolj varno, investicija, kjer se lahko prilagajam različnim situacijam, ali varčevanje, kjer ne morem spremeniti skorajda nič?

Alternativo drugemu stebri predstavljajo produkti tretjega stebra, kjer pa je možnosti zelo veliko in bi bilo nesmiselno opisovati vse po vrsti. Izpostavil bom širši pojem, to je varčevanje preko kapitalskih naložb, to se pravi delnic, vzajemnih skladov, nepremičnin, plemenitih kovin in še kaj bi se našlo. Res je, da **te naložbe nimajo garantiranih donosov ali izplačil, vendar to ne pomeni, da na daljši rok ne morejo nadomestiti razlike v vplačilu**, na katero se sklicuje avtor. V preteklosti so dolgoročni donosi kapitalskih naložb večinoma presegali donose, ki so jih dosegali finančni trgi, kamor med drugim spadajo tudi obveznice, ki predstavljajo večino naložbene politike drugega stebra. **Pri obveznicah je nujno poudariti, da tudi njihova donosnost niha, da so ob današnjih obrestnih merah donosi obveznic varnejših držav zelo nizke, celo nižje od zakonsko garantirane donosnosti drugega stebra**, na drugi strani pa so donosi obveznic držav v težavah višji, kar tudi predstavlja določeno tveganje za investitorja, pa četudi v obveznice vlaga posredno preko drugega produkta.

Ne gre spregledati tega, da so varčevanja za pokojnino običajno v obliki rednih mesečnih vplačil, kar pa za stranko pomeni, da v primeru padajočih tečajev izbranih kapitalskih naložb pridobivajo v obliki večjih količin enot izbrane naložbe za enak mesečni znesek. Vsak posameznik, ko bo postavljen v položaj prodajalca, to je, ko bo naložbo unovčeval, bo poleg visoke cene želel tudi čim več enot naložbe, ki jo bo prodajal.

Preračunaval sem različne modele in ugotovil, da so za pokritje razlike v višini vplačila med drugim in tretjim stebrom zaradi prispevkov in davkov zadoščali donosi med 7 do 10% (za v članku obravnavan primer), kar se s sistematičnim in rednim varčevanjem na trgu kapitala da doseči, seveda na daljši rok in ob drugačnih stopnjah in oblikah tveganja, kar pa še ne pomeni nujno tudi nižjega realnega končnega rezultata.

Naj omenim tudi to, da je **za celostno oceno ene ali druge naložbe pomembno upoštevati tudi davčni vidik**, ki je pri tretjem stebru lahko zelo različen in prepričan sem, da se bo v prihodnosti tudi spreminjal. Za drugi steber pa trenutno velja, da so rente iz tega naslova obdavčene z dohodninsko lestvico, kar pomeni minimalno 16% dohodnine na izplačano rento. Dejstvo je, da se **izplačilo iz drugega stebra izvede z rentnim zavarovanjem preko ene od zavarovalnic, kar s seboj prinese nekaj dodatnih zavarovalnih stroškov** in če bi se temu hoteli izogniti, bi morali sredstva dvigniti v obliki enkratnega izplačila, kar po trenutni zakonodaji pomeni 25% davek na izplačilo in minimalno 16% dohodnine in s tem bi izničili vse prednosti, ki smo jih imeli z načelom »bruto za neto«. Pozabiti ne smemo niti na izstopne stroške v višini 1% od izplačanih sredstev.

Avtor med drugim tudi omenja, da so varčevanja v drugem stebru zelo priljubljena in poznana oblika varčevanja za pokojnino po svetu, s tem se seveda strinjam, vendar je nekaj držav že reševalo prve pokojninske stebre s poddržavljanjem drugega. Ne želim špekulirati, da bo to naredila tudi naša država, izključiti v celoti pa tega tudi ne moremo.

Za konec

Ko ocenjujemo posamezne možnosti za pokojninsko varčevanje, je nesmiselno slepo primerjati, kateri produkt je boljši in kateri slabši. Bolj je pomembno, kaj želi stranka in kaj si lahko privoščiti, kakšno je njeno splošno finančno stanje, koliko in kakšno tveganje je pripravljena sprejeti, kakšne izkušnje ima in kakšno je njeno finančno predznanje. Po določenih raziskavah smo Slovenci na splošno slabo finančno izobraženi, na drugi strani pa, hočemo ali nočemo, **moramo sprejemati vedno večje breme socialne varnosti nase, tako v času aktivne dobe, kot tudi v pokoju**. In ravno zato se mi zdi pomembno, da stranke preko medijev in preko osebnih svetovanj korektno informiramo, tako o prednostih posameznih možnosti, kar največkrat ni težava, kot tudi o slabostih, stroških, tveganjih in podobno.

Namen mojega pisanja ni kritika posameznih ponudnikov in svetovalcev na trgu, ker podobnih člankov, kot je obravnavan, lahko v medijih najdemo kar nekaj, pač pa spodbuditi bralca tega prispevka, da začne kritično in čim širše ocenjevati podobne članke, ne nazadnje tudi mojega. Da se zave, da je pokojninsko načrtovanje res zelo velika odgovornost, kot je v naslovu korektno omenil avtor obravnavanega članka, da ima vsak produkt prednosti, slabosti, stroške, tveganja, da je danes in bo tudi ob izplačilu davčno obremenjen, da ni vsak produkt primeren za vsakogar, ter da se vsi znajdejo v razburkani ekonomski realnosti, kjer bodo inflacija ali deflacija, gospodarska rast ali kriza, sprememba davčne, pokojninske, zdravstvene ali kake druge zakonodaje imele močan vpliv na končni rezultat, ter da se bo zaradi tega potrebno tekom varčevanja prilagajati tem spremembam. Pred odločitvijo se je koristno posvetovati z več svetovalci, si pogledati več možnih rešitev in se na koncu odločiti za enega ali več različnih, za katere sami smatramo, da so nam najbolj pisani na kožo. Ter ne nazadnje biti pozoren na to, da nam niso predstavljene samo prednosti, pač pa tudi slabosti posameznih ponudb ob upoštevanju pomembnih predpostavk in dejstev.

Pavel Rihtaršič

Diplomant GEA College, smer Premožensko svetovanje

Telefon 040 859 361